

Rozwój mowy

Aleksandra Szolginia - neurologopeda

Oddziaływanie dźwiękowego otoczenia na funkcjonowanie słuchu rozpoczyna się już w okresie prenatalnym. Możliwości noworodków w zakresie rozpoznawania głosu matki, czy identyfikacji treści tekstu lub dźwiękowej substancji nuconej melodii wysłuchanej w łonie matki, zostały potwierdzone badaniami. Aktywność percepcji jest więc czynnikiem rozwojowym systemu odbioru mowy, a w chwili narodzin wspomaga jej realizację. Krzyk, płacz, śmiech, grymas a także czkanie to pierwsze głosowe zachowania dziecka, będące oznaką życiowej aktywności, gdzie źródłem przeżyć są relacje z osobami dorosłymi.

Pragmatyczny aspekt komunikacji modelowany jest poprzez zaspokojenie potrzeb emocjonalnych i fizycznych dziecka w oparciu o emocjonalne i anatomiczne warunki umożliwiające dziecku rozwój psychomotoryczny.

Od około 2 do 8 tygodnia, czyli w okresie fonacji dziecko samorzutnie wydaje dźwięki. Następuje faza synchronizacji fonacji z artykulacją. Dziecko produkuje dźwięki zbliżone do samogłosek. W tym czasie ssąc, przetykając, płacząc doświadcza możliwości narządów artykulacyjnych.

Pomiędzy 8 a 20 tygodniem dziecko głuży i obrazuje śmiechem zadowolenie i radość. Produkcje słowne obfitują w elementy artykulacyjne samogłoskowo-podobne i głoski tylnojęzykowe. Do 30 tygodnia głużenie przekształca się w zamierzone formy głosowe i prognozuje dalszy harmonijny rozwój. W tym czasie poprzez ćwiczenie aktywności głosowej następuje udoskonalenie rezonansu samogłoskowego, dalsza specjalizacja różnicowania głosek oraz powtarzanie serii sylab o jednakowych a następnie zróżnicowanych głoskach. Ekspresja językowa w formie gaworzenia i równoległe kształtowanie percepcji dźwięków, języka jak również pierwsze prototypy wyrazów obserwowane około 12 miesiąca życia mają znaczenie dla dalszego budowania systemu fonetyczno- fonologicznego, semantycznego i przyczyniają się do zwiększania zasobu leksykalnego.

Okres wyrazu to czas na rozwijanie rozumienia powtarzanie dźwięków. Po pierwszym roku życia dziecko świadomie nazywa mamę, tatę, członków rodziny, przedmioty z najbliższego otoczenia i czynności. Analizując produkcje słowne dziecka w aspekcie artykulacyjnym, wypowiedzi dziecka mogą być zindywidualizowane pod względem realizacji fonemów. Niemniej jest to czas na doskonalenie takich spółgłosek jak: m,p,b,t,d,n,k,ś,ć a także ż i dż. W wieku 18 miesięcy wypowiada już około 50 wyrazów i doskonali wzorzec percepcyjny oraz pamięć, by aktualizować nowo poznane słowa i kontynuować naukę mowy poprzez kontakt z osobami, słuchanie mowy, uczestniczenie w akcie komunikacyjnym przy jednoczesnym angażowaniu mechanizmów funkcjonowania pamięci, myślenia, kojarzenia.

Kiedy dziecko posługuje się zdaniami zbudowanymi z dwóch lub trzech słów, można obserwować reduplikacje głosek, elizje nagłosowych lub wygłosowych części słów, jotacje czy upodobnienia. Jest to okres zdania, co oznacza, że wzrasta umiejętności przechodzenia od wypowiedzi w formie zdania pojedynczego do wypowiedzi coraz bardziej rozwiniętych – cztero i pięciowyrazowych. Dziecko w wieku trzech artykułuje wszystkie samogłoski ustne i nosowe oraz spółgłoski: p, b, m, f, w, ś, ź, ć, dż, ń, k, g, h, t, d, n, l, ł, j. Głoski s, z, c, dz, oraz sz, ż, cz, dż zastępowane są głoskami ś, ź, ć, dż, a r realizowane jako l lub j.

W kolejnym etapie rozwoju języka wypowiedzi są rozbudowane i barwne. Dziecko dalej poznaje świat i zadaje pytania. Jednocześnie uczy się opowiadać, nazywać emocje, określać relacje przestrzenne i czasowe. W piątym roku życia opisuje cechy osób, przedmiotów oraz zachodzące między nimi związki. Dziecko 5 letnie wypowiada większość głosek polszczyzny łącznie z sz, ż, cz, dż, a w szóstym roku życia artykułuje głoskę r. Wówczas korzysta z wiedzy i umiejętności językowych na tyle sprawnie, że posługując się wszystkimi częściami mowy, stosuje schematy zdaniowe i formy gramatyczne zgodnie z wytycznymi gramatyki i składni języka polskiego.

Diagnoza logopedyczna obejmuje obszar percepcji i realizacji języka. Jest konieczna w przypadku nieprawidłowości rozwoju mowy i języka o typie zakłócenia lub zaburzenia mowy. Kiedy dziecko przejawia zaburzenia kształtowania się i rozwoju mowy takie jak brak rozwoju mowy, zahamowanie rozwoju mowy lub przedłużający się jeden z podokresów rozwoju mowy jest to sygnał, że należy zwrócić się o pomoc do specjalisty. Rozwój mowy dziecka należy diagnozować w kontekście rozwoju psychoruchowego z uwzględnieniem możliwości intelektualnych i poznawczych dziecka.